

Redacțiunea, Administrațiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Târgul Inului Nr. 30.
Brevet de înregistrare nu se primește.
Manuscrisurile nu se restituie.
Birourile de anunțuri:
Brașov, piața mare, Târgul Inului Nr. 30.
Inserate mai primesc în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalk, Alois Herold, M. Dukas, A. Oppelt, J. Donnerberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Damb; în Hamburg: A. Steiner.
Prețul inserțiilor: o serie garmond pe o colină 6 cr. și 80 cr. timbra pentru o publicare. Publicări mai dese după tarife și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o serie 10 cr. v. a. sau 30 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANULU IV.

„Gazeta” este în fă-care și.
Abonamente pentru Austro-Ungaria
Pe un an 12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.
Se primumără la toate oficiile poștale din țară și din afară și la dd. colectorii.
Abonamentul pentru Brașov:
a administrațiune, piața mare, Târgul Inului Nr. 30 etagiu I.: pe un an 10 fl., pe șase luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr. Cu dusul în casă: Pe un an 12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl. Un esemplar 5 cr. v. a. sau 15 bani. Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 267.

Brașov, Joi, 3 (15) Decembrie

1892.

Brașov, 2 Decembrie v.

Dacă cineva, care încă nu este în clar, că ce va să zică „idea de stat unitar maghiar”, vrea să se lămurească pe deplin asupra ei și asupra modului cum o înțeleg și o aplică adversarii noștri, n'are decât să meargă în comuna Niru-Adon din comitatul Sabolciu și să vedă cum sunt tractați acolo Românii de către funcționarii administrativi unguri.

Nu numai odată ne-am ridicat glasul în favoarea fraților noștri mult prigoniți dela Niru; nu numai odată, dându pe față ticăloșele atentate ale agenților forței brutale din comitatul Sabolciu, săvârșite mai ales față cu școlile și cu învățatorii români din Niru-Adon, Niru-Aciad și St. Georgiu-Abran, am conjurat autoritățile superioare confesionale din Oradea-mare, ca să sară în apărarea învățământului român de acolo, amenințat cu totala nimicire.

Dér nu scim să se fi făcut nici un pas serios spre a le veni în ajutor bravilor Români dela Niru, cari se luptă cu o eroică abnegare și perseverență pentru existența lor națională, pentru limba și cultura lor românească.

Cetitorii noștri își vor aduce aminte cum conducătorii unguri din comitatul Sabolciu s'au conjurat în ziua mare, în reprezentanța comitatensă, în contra limbii și a naționalității române din amintitele comune, declarând că nu vor mai suferi școle române într'un comitat atât de „maghiar” ca Sabolciul; își vor aduce aminte cum în urma acésta o „comisiune comitatensă” a încălcat școlile române dela Niru, cum a maltratat pe preoți și învățatori, cum a depărtat tabelele de învățământ române și a interzis ca să nu se mai vorbească

cu școlarii românești; își vor aduce aminte mai departe cum acești mici despoți au pretins, că locuitorii români dela Niru sunt Maghiari, pentru că știu vorbi și limba maghiară și de aceea au fost introdus la recensământul populațiunii ca Maghiari.

Pe lângă aceste trebuie să le fiă încă viu în memoriă cetitorilor noștri faptul, că, după ce încălcările și atacurile acele nelegale și despotice nu și-au ajuns scopul și învățatorii noștri dela Niru au continuat a și implini chemarea lor sfântă de dascăli ai poporului român, fiind sprijiniți de acesta, omenii forței brutale au început să-i terorizeze și să-i prigonească în tot chipul, sperând, că astfel îi vor pute alunga dela postul lor.

Ne putem face o idee, până unde au ajuns micii despoți maghiari din comitatul Sabolciu cu persecuțiunile lor și până unde merge îndrăsnela lor, dacă li-se spune învățătorilor români din Niru-Adon de către funcționarii dela primăria, că „d-lu fisolgabiriu a poruncit ca aici, la primăria, nu este iertat a vorbi românește și dacă cineva ar vorbi va fi pedepsit cu 5 fl., ér de se va opune va fi tocat în cap”.

Așa departe am fi ajuns dér în era „constituționalismului și liberalismului” maghiar, ca să fim amenințați în ziua mare, că vom fi tocați în cap decât stăruiam a vorbi românește; așa departe am fi ajuns sub egida ideei moderne de „stat maghiar național unitar”, ca învățatorii unei școle confesionale române să fiă amenințați cu pedepsă și cu nimicire pentru că vorbesc românește și se mărturisesc ca Români.

Aici, în părțile cele mai es-puse, unde micii tirani se cred a fi necontrolați de lumea cea

mare cultă, aici se dă pe față natura lor adevărată asiatică, aici se vede diu faptele lor barbare, care este ținta adevărată a politiceii, a căreia uneltele sunt.

Ce a fost absolutismul nemțesc, ce este chiar despotismul rusescu, față cu procederea tiranică a organelor administrative din Sabolciu, cari dacă ar pute ar introduce torturele de pe timpul inchișiunii spaniole, ca să silască pe cărturarii români dela Niru să se mărturisască ca Maghiari?

Icôna, ce ni-o desfășură corespunzător de mai la vale despre stările din acel nenorocit ținut românesc, este înspăimântătoare, însă nu atât pentru cruzimea dușmanilor limbei și a naționalității noastre, cât pentru insuficiența și slăbiciunea, ce o dovedim în apărarea ei, noi urmașii acelor viteji, cari pe pământul acesta strămoșesc s'au luptat mai mult pentru limbă decât pentru viață.

CRONICA POLITICA.

— 2 (14) Decembrie.

Cetim în foile din București, că un vi schimb de note se face de câteva zile între guvernul român și Pôrta otomană. Guvernul român cere dela Pôrta otomană, să acorde flotei române aceleași avantajii în trecerea ei prin Dardanele, pe cari le are flota rusescă. Acest demers al guvernului român, venind la cunoștința d-lui Stambulov, guvernul bulgar a făcut asemenea demers pe lângă Pôrta otomană. E caracteristic apoi, ce spun diarele vieneze. Ele înregistrează șgomotul, care circulă de oțva timp prin lumea diplomatică și care este viu comentat de presa rusescă. E vorba adeocă, de o comandă de două vase de război, pe care Bulgaria ar fi făcut-o în Anglia și în Italia, vase, cari ar fi admise a trece prin Dardanele sub pavilionul turcescu.

Unele dintre diarele rusesoi amenință, că dacă se va întâmpla acésta, atunci vasele bulgare vor fi capturate de flota rusescă.

Foile străine ne aduc școirea despre sporirea efectivului armatei germane. Guvernul german a depus pe biuroul dietei imperiale un proiect militar, pe care cancelarul german Caprivi vré, așa dicându, să-l octroeze țerei, cum odinioară Bismarck a octroat reformă armatei prusiene, prin care reformă Prusia a ajuns la acel grad al dezvoltării proporțiilor militare, încât i-a fost posibil a da două războaie victorioase: Austriei și Francoiei. Se vorbește, că Germania își va înmulți armata la cifra de 4.500.000 ostași. E un număr colosal acésta. Considerându, că jumătate din populațiunea Germaniei constă din femei, băieți și bătrâni incapabili de a purta arma, tot al 6-lea bărbat va trebui să pôrte arma. În contra acestui proiect cutezat se luptă din toate puterile opoziția germană. Noua reformă militară germană însă, totuși va fi pusă în lucrare. Prin acésta reformă Germania va ajunge la maximul forțelor sale militare. Ea vré să se asigure de ori ce eventualitate, mai ales, decât tripla alianță se va desființa. E evidentu dér, că noua reformă militară germană are și însemnătate politică și încă mare. Ea va exercita o mare înfrurire și asupra c-lorlalte state din tripla alianță, cari cari vor trebui să țină pasu cu Germania ceea ce privesce armatura. Și decât nu vor pute?

Pressa francesă se ocupă cu declarațiunea noului ministeriu Ribot, comentându-o în diferite chipuri. „Journal de Debats” scrie: „Acésta declarațiune a fost mai mult un *Sursum corda*, decât un program de guvernament”. „Figaro” observă: „Declarațiunea a fost, ceea ce a putut să fiă, nehotărâtă și plină de demnitate”. „Radical” se exprimă: „Dacă guvernul va smulge republica din mocirla infectă, în care acésta

„FOILETONULU GAZ. TRANS.”

Nervositatea secolului și cauzele ei.

După Paul Mantegazza.

(Urmare).

Un diar e numai o colă de hârtie coperită cu litere tipărită; durata existenței lui e măsurată pentru o și cenușa lui cântăresce câte-va miligrame. Elu costă câțiva bani și după ce a fost citit servește pentru scopuri ordinare seu din cele mai comune. Elu e o conglomerare de materii, care la aparență n'au o valoare permanentă și totuși câte fenomene sunt ascunse pe acele pagine consacrate vieții unui popor, câte puteri pitulate în umbra aceea, pe care o aruncă viața spirituală a unei națiuni.

Și o picătură de sânge e o materie, pe care nu o bagă nimeni în seamă și pe care o picătură de apă o spală și delatură și un césu din viață e un ce, care nici nu se măsură, nici nu se cântăresce, și care d'abea născut dispăre în marea timpului; însă viața se com-

pune din picături de sânge și istoria din césuri, cari se asumază în vécuri, decât și ochiul nostru nu le numără pe tăblița de cifre a césornicului.

Analisați numai odată o picătură de sânge și histologia, anatomia, chimia, optica, fiziologia d'abea vor fi în stare să schieze nemărginitele lumi, ce sunt ascunse în marea acelor picături purpurii. Analisați numai timpul de un césu, și filosofi, fisiciani, astronomi și teologi vor asuda înaintea complicatelor și nenumăratele probleme, pe cari le cuprind acele șesececi bătăi de puls în orizontul acelei mici măsurii de timp.

Totu așa e și un diar. O pagină din cartea vieții sociale și spirituale a unui popor, o picătură de sânge din organismul unei națiuni, o secundă în istoria unui periodu, o copie fidelă a totu ce familia omenescă are înălțător și comunu, rușinator și sublimu, și după douăzeci de secol acă, o picătură de sânge ar fi răfătat de vântul timpului, un césu al nostru, ea cu îndepărtat istoria noastră, în totu ce reistorisi nu osu de animalu desgre

representă viața înaintașilor noștri din perioda cuaternară seu terțiară.

Tote aceste lupte, acestu antagonismu, acésta ciocnire ostilă de elemente ceresc și pământesc în creerul omenesc duce la două consecințe însemnate și înspăimântătoare, una teoretică și alta practică și adeocă:

La o filosofă bolnăvicioasă și la o viață puțină fericită.

Filosofia modernă, care cu școle diferite și pe căi diferite a dărmătu filosofia vechiă — ridicată pe dogme religioase — e nervoasă în gradul suprem și de aceea e pesimistă; și pesimismul străbate erași în școle și aruncă din mână a doua rașele sale întunecate și recé asupra literaturii și artelor; nu cel din urmă din multele cercuri false, în cari cauza prinde cu dinții efectul și șerpele se mușcă în codă.

În beția fantastică, pe care o produce opiu și celelalte mijloce narcotice, apar după imaginile vesele și strălucitoare, cele sumbre și înspăimântătoare, și în tocmai așa urmază imediatu la fiă-care lucrare a creerului, după beția crea-

țiunii, prostrațiunea și cu acésta apar imaginile înfiorătoare ale pesimismului. În acestu reflux domnesc una din legile cele mai inexorabile ale vieții și naturii.

Filosofia germană, una din cele dintăiu din lume, nu e pesimistă, pentru-că Schopenhauer, Hartmann și școlarii acésta s'au născut în Germania; oi acești filosofi s'au născut în patria lui Armin și au avut acolo atât succesu pentru-că ougetătorii lor în urma prea multei ougetări au devenit nevoși; și nervositatea, care la un bărbat de calibru ordinaru duce la hipocondria, ér la o ființă de femeie simțitoare la histeria, face, decât are ca coeficientu unu creer mare, o sistemă filosofică, în care ideile se grupază și cristalizează în giurul unu simbur de pesimismu.

În lavinele, cari nimicesc comune întregi, adesea simburile ilu formază o petricică neînsemnată; așa și anumite sisteme filosofice cunoscute au avut ca simbur întrînescu greutățile de digerare dîlnice ale unu ougetător mare.

În antica Grecia, care abunda de frumșete și sănătate, n'a putut prospera

amenință a căde, va bine merita de patriă, ca nici un guvern nu de până acum. „Rappel“ scrie: „Primirea ce a întâmpinat-o guvernul, a fost foarte amicală, der stânga rămâne rezervată.“ „Lanterne“ dă: „Eri i-s'a deschis guvernului un credit țermuritu. Acesta se va fini, îndată ce guvernul se va încerca a împede descoperirea adevărului.“ „Autorităte“ scrie: „Dilema rămâne. Său guvernul va înmormenta comisiunea, său el va fi înmormentat de către comisiune. Noi credem în această urmă.“ „Justice“ observă: „Adevărata declarațiune ministerială o va da în curându comisiunea.“ „Intransigent“ dă, că acest ministriu va scote adevărul la lumină.

SCRIRILE ȚILEI.

- 2 (14) Decemvre.

Starea sănătății reginei României. După știrile particulare ce primim, spune „Timpul“, sănătatea M. S. Reginei României a început a se îmbunătăți.

La serbările de cunună din Sigmaringen, voru lua parte ministrul președinte Lascar Catargiu, președintele senatului G. Gr. cantacuzino și președintele camerei, generalul Manu, ca reprezentanți ai puterii esecutive și legislative.

Aniversara școlii „Carol I“. Școla normală de învățatori „Carol I“ și-a serbat Lună a 25 aniversară a înființării sale. La serbarea, ce s'a făcut, au asistat d. ministru ală instrucțiunei, inspectorii școlari St. Mihăilescu și Ne-nișescu, d. Stoicescu, directorul școlii, d. Gârboviceanu, directorul școlii normale pentru învățatura poporului român, precum și corpul profesoral al școlii normale „Carol I“. D. Stoicescu, directorul școlii, a rostit un discurs arătându fazele prin cari a trecut școla. În anul 1867, Noemvre 30, în urma unei donațiuni de 10,000 galbeni făcută de M. S. Regele, s'a fondat această școlă, care poartă numele Augustului suveran. Din această școlă au eșit până acum 646 învățatori. D. Tache Ionescu, ministrul instrucțiunei publice, a spus, că speră, că școla normală, prin mutarea la Câmpu-Lungu, va aduce servicii și mai mari țerei. În urmă profesorul Patriciu a ținut o disertațiune asupra importanței studiului pedagogic. Elevii școlii, întruniți în cor, sub conducerea eminentului lor profesor D. Popescu, au esecutat diferite cântece, îndelung aplaudate de asistenți. Corpul profesoral al școlii a adresat M. S. Regelui o telegramă prin care îi presintă omagiile sale.

Regele Carol al României va pleca, după cum anunță țiarele de dincolo, la Sigmaringen.

Membrii societății de consum „Bazarul“ dela Făgăraș, sunt provocati din partea Comitetului acestei societăți, ca cel mult până în 12 Ianuarie st. n. 1893, să plătescă câte 20%, său 10 fl., după fiă care acțiune. Plățile au să se facă la d-lă Dumitru Chizereanu, preot român în Făgăraș.

Monede comemorative. Din incidentul căsătoriei principelui moștenitor al României se voru bate 2160 monede comemorative și adecă 10 în aur, 150 în argint și 2000 în bronz. O monedă de aur costă 600 franci, ér una de argint 12 franci.

Ciocniri de trenuri. Duminecă sera, la orele 7³/₄, trenul de persoane ce venea din Moldova s'a ciocnit cu un tren de marfă lângă chilometrul ală treilea de lângă gara Ploesc. Ciocnirea a fost îngrozitoare; toți pasagerii au fost răguduiți. Un frénar și-a rupt picioarul, 4 călători sunt greu răniți; mai multe vagoane au fost sfărimate. Causa acestui accident e că frénarul de la trenul de marfă n'avea felinar și astfel a fost pus în imposibilitate d'a vedea trenul ce venea din Moldova. Trenul de persoane ajutat de o mașină luată din Ploesc a sosit în Bucuresci cu o întârziere de 5 ore. O altă ciocnire, spune „Timpul“, s'a întâmplat la orele 3 și jumătate d. a. între Ploesc și Valea-Călugărescă. O mașină și un tender, ce venea din spre Valea-Călugărescă, a lovit un tren ce venea din Ploesc, ca să ia pasagerii, cari sosiră cu diferite trenuri din Moldova. Patru vagoane au fost sfărimate. Nici un alt accident nu s'a întâmplat.

Principele Ferdinand al României și cu principesa Maria de Edimburg, voru sosi în România în 20 Ianuarie 1893.

Congresul bisericesc sârbesc din Carlovéș a fost amânat pe timp nedeterminat.

Linia ferată Pitești-Curtea de Argeș (România) se va deschide în vâra anului viitor. De odată cu deschiderea acestei luni mai multe păduri din împrejurimile curții de Argeș voru fi puse în exploatare.

Prințul William Bonaparte Wyse a răposat în țilele trecute la Londra. Dânsul a fost nepotul lui Lucian Bonaparte, fratele marelui împărat Napoleon.

poleon. William Bonaparte a publicat la 1878 un volum de poesii, precedat de-o prefață scrisă de celebrul poet provensal, Mistral.

Măsuri sanitare în Bulgaria. Consiliul sanitar bulgar a luat hotăriri următoare: Voiajorii din Orientul-Expres voru fi supuși la o vizită medicală la Taribrod, și însoțiti de un doctor voru continua drumul până la Mustafa Pașa, fără a se cobori la nici o stațiune bulgară. Călătorii din Orientul-Espres cu destinați în Bulgaria se voru cobori la Taribrod; acolo voru fi supuși la o vizită medicală de 24 ore; aceeași măsură se va aplica și călătorilor ce vin din Austro-Ungaria și Serbia pe Dunăre său Taribrod. Călătorii din România voru fi supuși la o observațiune medicală, fără carantină. Călătorii din porturile ruse ale Mării-Negre și ale Dunării voru fi supuși la o carantină de 5 zile; călătorii litoralului asiatic și Ardou voru face o carantină de 11 zile. Bagajii și uerurile călătorilor supuși carantinei său observațiunii, voru fi desinfectate minuțios la etuva. Întraga frontieră a Turciei de Europa rămâne deschisă călătorilor și mărfurilor. Mărfurile și pachetele postale, ce vin din Rusia, Budapesta și din localitățile bătute ale Turciei asiatic, voru fi liberate după o carantină de 24 ore și după ce voru fi desinfectate bucată cu bucată. Tote mărfurile și pachetele postale, ce vin din alte localități de cătu cele menționate mai sus, voru fi liberate fără carantină și desinfectare. Se menține prohibițiunea ore-căror articole, ce vin din Rusia, Ungaria și Turcia asiatică, precum sunt: rufăria usată, comestibile, fructe etc.

Fântână artescă. În primăvera viitoare se va săpa a doua fântână artescă în comuna Hagieru, de pe Barăgan (România).

Emigrările în Rusia. Dela anul 1872 până la 1885 au emigrat în Rusia 9,458,000 străini. Dintre aceștia 6,100,000 sunt din Austro-Ungaria și Germania. 1,235,000 din aceștia s'au stabilit definitiv în Rusia. Cei-alți s'au întors în patriile lor. De prezent numărul străinilor din Rusia e numai de 5 milioane.

Partida conservătoare din Germania, a ținut în țilele trecute un congres în Berlin, la care au luat parte peste 1200 persoane. Congresul a hotărît să proclame pe față antisemitismul.

Musica orășenescă va da Duminecă în 18 Decemvre a doua serată cu abonament în sala hotelului central Nr. 1. Inceputul la 7¹/₂ ore sera.

Prigonirea Românilor dela Niru.

Comitatul Saboleiu, Decemvre 1892. Stim. D-le Redactor! Pe Niru hienismul maghiar a ajuns la culme; persecuțiile se reincep totu cu mai mare turbare, despotismul maghiar voese să de ultima lovitură Sionului românesc de pe Niru. Cu cătu ne apropiam mai mult de finea acestui an, cu atât mai mult ni-se înmulțesc suferințele noastre și suntem mai mult espuși țilnic uneltirilor și atacurilor celor mai miserabile în potriua limbei și naționalității noastre românesce. Voiu aduce aici un nou casu, care ilustrează în modu înspăimântător trista și deplorabila stare a Românilor dela Niru. Este vorba éráși de-o volnică pe-trecută în Niru-Adonu, unde se sêvêșeșcu atâtea crime în contra românimii. Ne este încă în prospeta memoria revoltarea nea a inspectorului regesc în curățitorului G. B. Vancu dela Niru, și imul pemnă ro-MUREȘIANU.

mănescu din acea școlă, condusă de d-sa. Și acum, după ce au scos totu ce era românesc în acea școlă, voescu cu ori ce preț șovinistii turbați din Saboleiu, ca să-lu scotă și pe d-sa. Se folosesc de apucături mășave, ca să-lu pôtă alunga din Niru-Adonu, dimpreună cu șoful său de arme, Traian Mureșianu, care până acum nu era încă așa tare luat la ochi din partea Ungurilor.

Cu ocaziunea pertractării în Dobriținu a procesului părintelui Lucaciu, în 12 Nov. n. c., au luat parte și țeranii români din Saboleiu, și în deosebi din Niru-Adonu 12 inși au fost de față. Vestea despre acestu proces a fost adusă în Niru-Adonu din partea țeranilor noștri și încă tocmai din Dobriținu, deoarece în Dobriținu înainte de pertractare se vorbea mult de acestu proces, érá Românii din Niru-Adonu mergu în totă săptămâna la Dobriținu.

Dér érá în 2 Decemvre, împintea-tul de fisolgabiréu, însoțitu de un scriitor (argat) ală său, șpare ca din senin la casa comunală din Niru-Adonu și prin părălabilu satului provésă pe cei doi învățatori și pe toți cei ce au luat parte la procesul lui Lucaciu, ca să vină să-și deé sémă. Atâtea d-ni învățatori, cât și cei 12 Români în óra nescată s'au prezentat învintea fisolgabiréului.

A urmatu investigațiunea. Fiă care a fost ascultat separat. Mai întâi a fost ascultat T. Mureșianu. Fisolgabiréul îi dă: D ta ești acusat într'unu articolu din fôia „Nemzet“, că ai agitatu poporul și că cu ocaziunea procesului lui Lucaciu în Dobriținu, ai umblat din casă în casă și ai înșelat ómenii să mergă la Dobriținu, că acolo se va decide, că ore iertat va fi a mai vorbi românesc?

Învățătorul Mureșianu îi răspunde: Cuprinsul articolului din fôia „Nemzet“ este o calumniare, este o miacună grôznică și cine a publicat acel articol, încă este un mincinos și o ființă miserabilă. După aceea fisolgabiréul prin vorbe aspre dăce învățătorului Mureșianu: Dér cum cutezați d-vostre a agita în contra națiunei maghiare? Nu scii d-ta, că trăim în Ungaria, unde tôte națiunile au drept și libertate egală (Sic!)

Învățătorul Mureșianu îi răspunde: Déca este vorba despre egal îndreptățire, să-mi fiă permis a arăa printr'unu exemplu, cătu de egal îndreptățit suntem noi. Fisolgabiréul ascultă, ér învățătorul Mureșianu dăce:

Odată venind la casa comunală, având a afacere cu judele în causă familiară, am vorbit cu dânsul românesc, ca să nu înțelegă notarul, care era de față cu scriitorul său. Aușin-du-mé vorbind românesc, imi dăce scriitorul: „Itt nem szabad oláhu beszélni“. La acesta se asociază și notarul și-mi dăce: „Tanitó Ur! nem tudja, hogy fiszolgabiro ur parancsolta, hogy itt nem szabad oláhu beszélni, mert 5 frtal lesz megbüntetve, és a ki ellen szégül az 5 frt. nak, jube ússuk.“

Fisolgabiréul plin de furie curmă atunci cuvintele învățătorului Mureșianu dăcându-i cu obrăznicie: „Ez nem igaz“ (Asta nu-i adevărat). Învățătorul cere să-lu chem pe notar la fața locului, ceea ce fisolgabiréul n'a voit, ci a dășu, „Ha monda, nem jol monda“ (dăca a dășu, nu bine a dășu.)

După ce s'a luat protocolu cu învățătorul Mureșianu a urmat d-lă învățator G. B. Vancu.

Fisolgabiréul, după ce l'a întrebat, cum îl cheamă, unde s'a născut, de cătu ani este și că mai fost a pedepsit, îi dăce: D-ta d-le învățatoru ești acusat într'unu articolu din fôia „Nemzet“, că ai fost la Dobriținu la pertractarea procesului lui Lucaciu, că ai agitatu poporul român în contra națiunei maghiare; că ai umblat dimpreună cu celalaltu învățătoru din casă în casă și că ați îndemnatu poporul să mergă la Dobriținu la procesu.

nici un pesimism și chiar scepticii celorlă vremuri erau veseli și epurienți. Și mai puțin s'ar fi putut născé această formă nervoasă de cugetare în antica Romă, unde musculatura vênjôsă și creierii și mai vênjoși împintean pe ómenii la activitate și se slăbesc prin analiza spirituale să se slăbesc prin analiza Eului și prin contemplări hipohondrice asupra nemerniciei vieții omenesce. Pesimismul filosofic ală secolului nostru e o probă despre nervositatea generală, ce domnesce în sferile mai înalte, precum și oșcerea cifrei sinuciderilor, a morburilor spiritului și a nervilor, a căroru existență se arată pe căile vieții de tôte țilele. Ramuri înalte și ramuri scunde, dér ele tôte sunt vlăstare ale aceluiași trunchiu, ale slăbiciunii sistemului nervos.

Amarul e pentru cei mai mult un gust neplăcut și nu place nimenui, când îl gustă pentru prima-óra; vai însă déca dedăm în modu artificios limba, ca să afle plăcutu acestu gust. Déca plăcerea pentru dulce e mai spontană, déca ea e un însoțitor fidel ală nevinovaților ani ai copilăriei și ai ju-

neței, apoi plăcerea amarului e mai tenace, mai intensivă și pôte dura totă viața. Filosofii moderni ni-au preparat paharul amar ală filosofiei lor și noi, cari suntem obosiți și nu mai sfâmă plăcere în altu gustu, l'am dus la buzele noastre și chiar și ađi ne place amarul, cântăm durerei un imn de laudă și ne înbuibăm în modu vicios în gustarea acelu absintu filosofic, care după a mea părere, e mai fatal pentru fericierea omului, ca acelu absintu verde, pe care lu turnăm în paharele noastre și care în fine ruină totuși numai stomacul, ficatul și nervii aceluia, care îl bea, dér nu înveneză prin isvórele cugetării matca unui riu, din care își stempără setea unu popor întreg. Absintul vênjôșului de licoruri înveneză paharul, din care bea individul; absintul pesimismului însă înveneză isvórele, în cari toți descendenții lui Adam caută armonia credinței său curcubeul speranței, beția entusiasmului său imnurile poesiei.

(Vz urma.)

Invetătorul G. B. Vancu rogă pe fisolgăbiru, să i-se cetească acel articol din foia „Nemzet“, ăr după ce i-s-a ceteit, fisolgăbiru în termeni amenințători provocă pe invetătorul Vancu să se dechiare de vinovat și să-și recunoască „pocetele“ comise în contra națiunii maghiare.

Invetătorul Vancu însă, consciu de dreptul său, răspunde indignat în următorul mod:

Articolul din foia „Nemzet“ nu este decât o minciună grăznică și o calumnie iscodită de d-lu notar, și vă spun în numele dreptății și în numele lui Dumnezeu, că ceea ce faceți nu este alta, decât o prigonire neumană, pentru semnificanțele noastre românești. Rog să se revocă pe d-lu notar să dea semn despre acest articol din „Nemzet“ și să-mi spună verde în față, că ce am făcut și pe cine am agitat, ori să provoce pe acei Români, cari au fost la Dobrițin, ca să spună adevărul. La acestea fisolgăbiru răspunde, că pe notar nu-l va provoca, ci numai pe Români respectivi.

După acestea fisolgăbiru, prin vorbe încâtva mai domole, se adresează către invetătorul Vancu întrebându-l: Ce cereți d-ta. după naționalitate, ce ești? — Vancu îi răspunde: Nu încap deodată, că eu sunt Român adevărat din Ungaria, ceea ce și d-vostre o știți foarte bine, și mă mir, că-mi puneți astfel de întrebări.

La aceste fisolgăbiru îi răspunde plin de furie: „Se-ți fă rușine, d-le invetător, că te numesc român!“ Vancu îi dăce: „Rușine se-i fă aceluia, care-și negă naționalitatea sa. Și rușine se-i fă aceluia, care vîneză după naționalitatea altuia.“

Fisolgăbiru a început apoi a-lu înfrunta pe invetătorul Vancu amenințându-l cu pedepsă, pentru că a cutezat a se numi Român.

După acestea s-au luat la protocolul țării române, și fiesce-care a fost întrebătu, că vorbit-au invetători cu densii despre proces și că n-au umblat pe la densii, ca să-i chieме la pertractarea din Dobrițin? Fiesce-care țeran român a răspuns cu demnitate: Na, domnule, invetătorii noștri nu ne-au chieămatu nici nu ni-au vorbitu despre procesul Lucaciu, nici n-au umblat din casă în casă, ci noi din curiozitate am mersu la Dobrițin, și încă noi i-am chieămatu și pe invetătorii noștri să viă cu noi.

Fisolgăbiru cu violență dăse Românilor: „Magok derék emberek és jó hazafiak“ (D-vostre sunteți oameni bravi și buni patrioți); de aceea vă dăce, spuneți adevărat, căci voi fi silit să vă jur pe toți. Români răspund, că sunt gata a jura de o sută de ori și fisolgăbiru a rămas ca trănit. Luând la protocolul toate declarațiunile țeranilor, pe doi din ei i a chieămatu apoi la Căluț mare la densul, dora îi va succede să-i seduce, dera s'a înșelat amar.

Și acum ce va face fisolgăbiru? Mai face-va ore arătare la procurorul statului, ca pe cei doi invetători români să-i tragă la răspundere dimpreună cu cei 12 țerani, sub cuvânt, că ar fi agitat în contra națiunii maghiare?

Ei vor face, ce vor vră, căci au putere în mână și frică de Dumnezeu nu sciu. Dera noi Români de pe Niru protestăm înaintea lumii culte și înaintea lui Dumnezeu în contra amarelor prigoniri din Saboleiu și pretendem sus și tare, ca întâi să fiă pedepsit aceia, cari voesou să ne răpescă dreptul nostru național, și în deosebi pretendem, ca volnicul notar din Niru-Adon, Dankó Páll, să se ia la răspundere, că cu ce drept a cutezat a dăce în casa comunală, că „a ki itt mer oláhul beszélni 5 frtal lesz büntetve és a ki azután is fog beszélni oláhul, fide kel ütni“. (Cine ceteză a vorbi aici în limba valahă, va fi pedepsit cu 5 fl. și cine va mai vorbi și după aceea în limba valahă, trebuie tocat în cap.)

Etă dera, d-le Redactor, până unde au ajunsu prigonirile și huiduirea Românilor din Saboleiu!

Vulturul Nirului.

La cestiunea română.

Paris, 8 Decembrie 1892.

D-le Redactor!

Pe când, până acum mai doi ani, abia puteai ceta la intervale rare câte ceva în diarele streine despre amara situațiune, ce li-s-a creat Românilor din Ungaria și Transilvania, de către dușmanii limbei și a naționalității lor, astăzi nu e di, în o-re se nu vedu în diarele franceze, germane, italiene, și englese discutându-se cu multu interesu cestiunea română. Dera nu numai diare, oi și lucrări importante, cari se ocupă cu politica generală, dau o deosebită atențiune cestiunii române din Austro-Ungaria.

Așa d. e. vă este cunoscutu, ceea ce s'a scris în revista savantului academician Ernest Lavisse, ce se publică în fie oare anu sub titlul: „La vie politique à l'étranger“ în ultimul volum pro 1891, relativu la cestiunea română.

Acum de curându o altă scriere politică importantă a început a apărea la Paris în broșuri, sub titlul: „L'Europe politique en 1892“. Autorul este d-lu Léon Sentupéry, un distinsu publicist franceș. Broșura a 2-a a acestei publicațiuni, se ocupă numai de Austro-Ungaria. D-lu Sentupéry trată cu multă competență și imparțialitate cestiunea naționalităților în ambele jumătăți ale Monarhiei dualiste.

Eată pe scurtu, ce dăce d-lu Sentupéry despre cestiunea naționalităților în Ungaria, în general:

Arătându numărul fiă cărei naționalități și spunându, că Maghiarii, deși în minoritate, sunt stăpanii regatului, d-a continuă astfel: După revolte parțiale și alte tentative de agitare, asupra cărora este de prisos de a mai reveni, Ungaria a reușit a-și câștiga complectea ei autonomă. Compromisul dela 1867, datorit contelui Beust, a făcut din ea un regat distinct, legat de Austria numai prin coronă. Ungurii, geloși de independența lor, veghiază ca ea să nu fiă amenințată și jignită prin nimic. Lucrurile au ajunsu la acel punctu, că în Ungaria „regele“ este totul și împăratul nimic.

„Contrar pării acreditate, Ungurii nu sunt tocmai grațiosi cu celelalte popore din regat. Ei cam trăesou cu reputațiunea pe care le-au făcutu bătrânii revoluționari, domnia efemeră a lui Kossuth, etc. Dera liberalismul de care ei facu atata paradă, nu se găsece de loc în actele lor politice, seu administrative. Austria, după ce s'a chibzuit multu, a scit să facă concesii mai multu seu mai puțin largi poporelor negermane din imperiu. Ungurii însă n'o înțelegu așa. Scopul lor declarat este de a maghiarisa întregă țera prin legi escepționale și prin măsuri arbitrare. Ast felu îi vedem d. e. botezându din oficiu comunele slave și române cu nume maghiare, și chiar pe funcționari, deși aceia se lasă...“

„Guvernul maghiar purcede tocmai cum au purcesu foarte multu timpu Germanii din Austria, dera într'unu modu mai brutal. Nemaghiarilor, cari formăză majoritatea, ei nu le facu nici un locu în viața publică, și această situațiune a început a-i îngrija. În Nordu Slovaciei, cari aji sunt conscii de naționalitatea lor, se opun din toate puterile contra maghiarizării. În Sudu Sërbo-Croației protestă încă și mai energicu contra încorporării lor la Ungaria: căci oi totă autonomia de care se pare că se bucură Croația, nicăiri pte tirania maghiară nu se eseroză cu mai multu cinismu, ca acolo. În Ostu Români de origine latină sunt intratū perseoutați de Maghiari, încatu ei au ajunsu de n-au aji nici un reprezentant în dieta din Budapesta, oi tte că numărul lor este de 3 milioane; ei de asemenea aspiră să se emancipeze. Români urăsou pe Unguri; dera respectă pe împăratul. Mișcarea lor

*) La această legătură Ungurii vrău să ajungă, dera deocamdată există o uniune reală între ambele state dualiste.

națională s'a accentuat multu în timpul din urmă.

„Se vede d'aci, că deca cestiunea naționalităților este mai puțin înaintată ca'n Austria, ea însă nu este mai puțin plină de pericole pentru viitoru. Există chiar o diferență capitală între cele două jumătăți ale monarhiei habsburgice, și adecă: în Austria guvernul va avă întepoiunea să facă concesii necesare, pe câtu timpu Maghiarii, fără îndoiă, că nu se vor decide nici-odată la acesta. — Atata despre naționalitățile din Ungaria în generalu.“

Pe 7 pagini următoare autorul vorbece apoi numai despre cestiunea română.

„Aprupe 3 milioane de Români de origine latină — dăce elu — populăză partea orientală a Ungariei. Presa română nu ceteză de locu de 50 de ani, de a protesta contra prigonirilor guvernului unguresou. În realitate există un mare antagonism între Români și Maghiari: cei dintăi acasă pe cei din urmă de a le nesocoti naționalitatea lor, de a le refusa ori ce autonomă și de a întrebuița vis a vis de ei aceleși proceduri tiranice de cari înșiși se plăngeau din partea guvernului austriac înainte de compromisul dela 1867. — Adevărul este, că consciința națională e foarte viuă în această parte...“

Literatură.

A apărut:

Parnasul român, culegere de poezii. Brașov, Tipografia și editura Alexi, 1892. — Sub acestu titlu a apărut o colecțiune de vre-o 223 poezii alese din cele mai bune produse literare ale nostre. Aprupe toți poezii, căți în timpurile mai vechi ori mai nouă au ajunsu la unu nume în literatura noastră, sunt reprezentați în „Parnasul Român“ prin câte-unu număr mai răsfrusit din poeziile lor cele mai alese. Atatu cuprinsul bogat și alesu alu „Parnasului Român“, câtu și forma lui estetică și de gustu, nu lasă îndoiă, că elu va fi întâmpinat cu multă căldură din partea publicului nostru iubitor de literatură. „Parnasul Român“ e unicu în felul său și este până acum cea mai bogată colecțiune de poezii românești de acestu felu. Cartea conține în totalu 432 pag. 8° și costă unu exemplar broșat 2 fl.; în legătură de luxu 3 fl. În depositu se află la librăria N. I. Ciurcu în Brașov și Socecu et Comp. în Bucuresci. Se pte procura însă cu același preț și prin alte librării mai însemnate.

În editura „librăriei școlilor“ C. Sfetea, Bucuresci, a apărut „Sfaturi“, cum se se conducă o școlă din punctul de vedere alu educațiunei, de I. S. Gabrielescu. De vândare se află la librăria N. Ciurcu în Brașov cu prețul de 25 cr.

„Lumea ilustrată“, fascic. 17, an. I. Sumarul: Chiromantia. Napoleon III, de Gregor Samarov (urmare), Sonet de Michail M. Codrianu. O crimă misterioasă (novelă) de Propertiu. Cura de apă (urmare). Cronică, de Caros. Felurim: Hamlet. Despre femei. Poșta redacției. Ilustrațiuni: Presentarea mirelui. — Licuriciu. — Hamlet act. III, George Sionu Suplimentu: Iosifu și frații săi.

Leccióni din gramatica limbei române pentru școlile populare, de Ioan Ilica, invetatoru. Arad, 1892. Form. 8° de Iipag. Prețul 25 cr. (50 bani). De vândare la Tipografia diecesană în Arad și la autorul în Cavină (p. u. Györök).

„Avisu pentru coruri“. Subsemnatul a culesu și arangiatu pentru cor micstu și bărbătescu melodiile următoarelor „Căntece de stea“: 1) „Venit astăzi ordincioșii să săltăm!“ 2) „Mărire intru cei de sus lui Dumnezeu.“ 3) „O, ce veste minunată!“ 4) „În orașul Vitleem.“ 5) „Steuă susu răsare“. Cei ce dorescu a avă aceste căntece armonisate pentru cor micstu ori bărbătescu, binevoesă a se adresa la subscrisul în Ticvanitu-mare, u. p. Verse-z Kákova. Unu căntec costă 50 cr. + 5 cr. porto; ăra tte 5 căntecele coman-

date de-odată costă numai 2 fl. 20 cr. spedate franco. — Iuliu Birou, invetatoru superioru.

SCRIRI ULTIME.

Londra, 14 Dec. Principele moștenitoru român Ferdinandu după sosirea sa în Londra a mersu la Windsor spre a visita pe M. S. Regina Engliterei. A. S. Regală precum și Principesa Maria suntu oșpeții M. S. Reginei Victoria. Eri s'a datu unu pranzu intimu la Windsor, la care au luat parte ministrul afacerilor streine alu Engliterei și d. Plino, ministrul României la Londra. Pranzul a fostu urmatu de unu concertu.

DIVERSE.

Prin ce au ajunsu unii omeni la renume istoricu. Vindu a esprima în modu laconicu mijlocul, prin care au intrat unii omeni în istoria, se pte dăce, că: Homer a intrat în istoria prin poezia, Herostrat prin focu, Nerone prin nebania cesaristică, Marc Aurelu prin filosofă, Columb prin corabie, Franklin prin fulgeru, Watt prin abur, Cesare Borgia prin crime, Loyola prin fanatism religiosu, La Bruyere prin cunoscința de omeni, Talleyrand prin minciună, Napoleon I prin genialitate, Pitt prin elocință, A. Humboldt prin călătorii, Kant prin critică, Cavour prin diplomațiă, Ivan celu cumplitu pînă în tirania, Bismark prin brutalitate teutonică, Metternich prin absolutismu, Mihail eroulu prin bravură, Brătianu prin patriotismu desinteresat, Luther prin dispută, Huss prin rugă, Raffael prin pictură, Michel Angelo prin pētră sculpată, Paganini prin violă, Liszt prin piano și Patti prin voce ș. a. m.

i. g. b. Aurulu în Austro-Ungaria. Miercurea trecută pentru întăia oră, spune unu corespondent vienesu, deputații Reichsrathului austriac au primitu o parte din indemnitatea lor în aur. Acestu evenimentu a pricinuit o adevărată senzație. S'ar părea de necredutu cum o întregă generațiă a crescutu și îmbetrănită chiar fără să fi vedutu monede de aur decât ca curiosități. La baletul Operei, cincu tinere eleve au fostu recompensate deunădi, pentru silunțele și succesul lor, cu câte o piesă de 20 franci în aur. Nimicu mai amuzant decât uimirea tovarășelor lor. După ce și-au pipăit mai multă vreme piesa, una din micile balerine întrebă câtă făcea ore în bani adevărați (adecă în hărtă). Nici una din cele 60 de tinere dăunțitoare nu sciu să răspundă, atunci pleară cu tôtele în procesiune la o casă de schimb în Kärtnerstrasse, ca să se informeze despre valoarea acelu aur. Suntu mulți țerani și servitori, cari nu voru să credă, că o bucăciă de metalu d'acela galbenu pte să facă 9 seu 10 florini.

O dovadă. Tatăl (pleșuv): „Privesc, dragă nevastă, ce păru abundentă are micutul nostru copil!“ Mama: (care are pēru abundent) „De sigur, că nulă are dela tine.“ — Tatăl: „Dera, regu-te, dela cine? Toți perii îi are dela mine, tocmai de aceea nu mai am nici unu fir de pēru în cap.“

Medicamentu prețios de casă. Ca atare pte întrece „Franzbrantweinul și sarea lui oli“, care, pentru trasu (frotat) în contra reumatismului durerii de soldu, a soldinei și a rēcelor de totu felu, se întrebuițază totdeuna cu succesu siguru. În stiele à 90 cr. Trimiterea dănicu cu rambursu postală prin farmacistul A. Moll c. și r. furnisoru alu curții imp., Viena, Tuchlauben 9. În farmaciile și băcăniile din provinciă se se cēra anumitu preparatele lui Moll provēdute cu marca de apărare și cu iscălitura sa.

Proprietar Dr. Aurel Muresianu.
Redactor responsabil: Gregoriu Maior.

